

THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN VIỆT NAM: CƠ HỘI VÀ VIỆC LÀM

PGS, TS. Lê Hoàng Nga¹, Đào Thị Thương²

1. Trường Đại học Thành Đông

2. HVCH Quản lý kinh tế khóa 3, Trường Đại học Thành Đông

TÓM TẮT

Thị trường chứng khoán (TTCK) Việt Nam được kiến tạo bởi bàn tay hữu hình của nhà nước trong nền kinh tế chuyển đổi, chính thức hoạt động vào ngày 28/7/2000. Trải qua hơn 20 năm xây dựng và phát triển, thị trường chứng khoán Việt Nam có nhiều điểm đột phá và nâng cao rõ rệt về chất. Với cơ cấu thị trường sơ cấp và thứ cấp, TTCK hứa hẹn nhiều cơ hội việc làm, nhất là thanh niên được đào tạo bài bản.

Từ khóa: *Thị trường chứng khoán, việc làm.*

ABSTRACT

Stock market in Vietnam, created by the visible hand of the state in the transition economy, has officially operated since July 28, 2000. Over the past 20 years of establishment and development, the Vietnamese stock market has had many breakthroughs and markedly improved quality. With the structure of the primary and secondary market, the stock market promises many job opportunities, especially trained young people.

Keywords: *Stock market, jobs*

1. Giới thiệu

Thị trường chứng khoán (TTCK) là thị trường cao cấp nhất của nền kinh tế thị trường, thu hút sự quan tâm của toàn xã hội với kênh đầu tư trung và dài hạn to lớn, khả năng tìm kiếm lợi nhuận hấp dẫn. Xuất phát từ bản chất của thị trường này, đội ngũ người lao động làm việc tại đây cũng phải đáp ứng được các yêu cầu cao về chuyên môn, về đạo đức nghề nghiệp và đa phần là lứa tuổi trẻ. Về yêu cầu, họ phải đáp ứng năng lực dân sự và năng lực pháp lý, phải có bằng cử nhân thuộc các

khối đào tạo mà thị trường đòi hỏi như tài chính, ngân hàng, kiểm toán, kế toán, luật, công nghệ thông tin. Bên cạnh đó, họ phải đủ giấy phép/chứng chỉ hành nghề được pháp luật công nhận, do cơ quan quản lý cấp chứng nhận. Các giấy phép/chứng chỉ hành nghề này không thời hạn, nhưng chỉ có hiệu lực khi người lao động đang làm việc tại các công ty chứng khoán, công ty quản lý quỹ, công ty đầu tư chứng khoán.

2. Cơ sở lý thuyết

Trên TTCK có rất nhiều vị trí việc làm, thuộc cả cơ quan quản lý nhà nước lẫn các thành viên thị trường, các doanh nghiệp có liên quan.

- ***Tại cơ quan quản lý nhà nước (UBCKNN):*** Hiện có hơn 300 công chức làm việc tại các Vụ chức năng (quản lý quỹ, nghiên cứu thị trường, giám sát công ty đại chúng, giám sát chào bán, thanh tra, quan hệ quốc tế, tài vụ- quản trị, CNTT, quản lý kinh doanh...). Điều kiện tuyển dụng theo Luật Cán bộ công chức 2008, sửa đổi năm 2019, trong đó chú trọng bằng giỏi và xuất sắc, tiếng Anh.

- ***Tại các thành viên thị trường:***

+ *Sở giao dịch chứng khoán, Trung tâm lưu ký chứng khoán:*

Đây là doanh nghiệp hoạt động theo mô hình Công ty TNHH MTV do Nhà nước (đại diện là Bộ Tài chính) làm chủ sở hữu 100% vốn. Tại các tổ chức này có nhiều phòng như phòng giám sát giao dịch, quản lý niêm yết, quản lý thành viên, IT, thông tin thị trường, đăng ký-lưu ký-thanh toán bù trừ. Cơ chế xét tuyển và tuyển dụng lao động được thực hiện theo Luật Doanh nghiệp, Luật Viên chức, Luật Lao động. Có định biên theo quy định của Bộ Tài chính và UBCKNN. Nguồn nhân lực tương đối linh hoạt theo yêu cầu của Sở và VSD, đồng thời theo nhu cầu của người lao động.

+ *Các công ty chứng khoán, công ty quản lý quỹ:*

Đây là các công ty cổ phần, TNHH hoạt động theo Luật Doanh nghiệp, Luật Chứng khoán, Luật Lao động... trong lĩnh vực chứng khoán. Có nhiều vị trí việc làm ở khối Front – office (dịch vụ khách hàng, môi giới, tư vấn tài chính, tư vấn niêm yết, tư vấn phát hành, ký quỹ, tự doanh...), khối Back office (pháp chế, nghiên cứu và phát triển, phân tích- thông tin thị trường, IT, kế toán- thanh toán- kiểm soát nội bộ, tổng hợp-hành chính-nhân sự...). Tùy công ty mà còn có thể có thêm văn phòng đại lý, văn phòng đại diện, chi nhánh trong và ngoài nước, các phòng khác như dịch vụ ngân hàng - bảo hiểm đối với các công ty theo mô hình ngân hàng đầu tư. Điều kiện xét tuyển linh hoạt theo yêu cầu của công ty trong từng thời kỳ. Đây là nơi “thử việc” tốt cho sinh viên mới ra trường trong việc tìm hiểu thị trường, tiếp cận thực tế, học hỏi kỹ năng nghề nghiệp, tạo dựng quan hệ...

Tại các công ty này có người hành nghề chứng khoán, đây là loại hình lao động đặc thù của TTCK, đáp ứng các tiêu chuẩn hành nghề theo Luật Chứng khoán và Quyết định số 197/2017-BTC v/v quy định người hành nghề chứng khoán.

+ *Tại khối hỗ trợ thị trường*

Khối công ty phụ trợ cho TTCK rất đa dạng và đông đảo (các công ty kế toán, công ty kiểm toán, công ty luật - công chứng, công ty thẩm định giá, công ty tư vấn, công ty công nghệ thông tin...), các công ty chuyên về cung cấp thông tin (phân tích thị trường, báo cáo tài chính...), tổ chức đấu thầu, đại lý bảo lãnh phát hành. Là các công ty cổ phần, TNHH hoặc tư nhân, các công ty này rất linh hoạt trong tuyển dụng và sử dụng lao động với các yêu cầu về chứng chỉ nghề nghiệp theo các bộ luật chuyên ngành quy định.

Ngoài ra còn có các hiệp hội trong ngành chứng khoán như VAFI, Hiệp hội thị trường trái phiếu doanh nghiệp, Hiệp hội các nhà kinh doanh chứng khoán...)... thường xuyên hoạt động, mang tiếng nói của thị trường tới các nhà quản lý. Đây là các tổ chức tự quản, không thuộc khối quản lý nhà nước, hoạt động theo nhiệm vụ và quyền hạn riêng, kinh phí đa phần từ nguồn phí của các thành viên. Nguồn lao động ở đây cũng rất linh hoạt về số lượng và chất lượng.

Một loại công ty rất được chú trọng trên thị trường trái phiếu là các công ty xếp hạng tín nhiệm. Chính phủ đã ban hành Nghị định số 84/2014-CP về dịch vụ xếp hạng tín nhiệm ở Việt Nam, các hoạt động để tiến tới thành lập tổ chức này đang diễn ra. Đây cũng là một nơi sử dụng

nhân lực chất lượng cao trong ngành chứng khoán.

- Các công ty niêm yết

Là các công ty cổ phần, cơ cấu tổ chức của các công ty này được tổ chức theo Luật Doanh nghiệp. Có nhiều vị trí việc làm được thiết kế ở đây, ví dụ: thư ký công ty, thư ký Hội đồng quản trị, hoạt động của khối PR, IR, quan hệ cổ đông... hoặc quản trị nhân lực, lập kế hoạch, quản trị rủi ro tác nghiệp... theo quy định của IOSCO và OECD mà Luật Doanh nghiệp năm 2020 đã thể hiện. Đây là những hoạt động đa dạng và mới mẻ của thị trường lao động.

Như vậy, TTCK đã tạo ra nhiều vị trí việc làm chuyên môn tại các công ty chứng khoán, công ty quản lý quỹ, công ty đầu tư chứng khoán và các doanh nghiệp liên quan. Với hơn 20 năm phát triển, hàng vạn người đã tham gia làm việc tại thị trường này với việc xét tuyển lao động. TTCK Việt Nam đã chứng kiến các làn sóng gia nhập - làm việc - luân chuyển - bỏ việc... liên tục, tạo ra thử thách và cơ hội cho người lao động.

3. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng phương pháp nghiên cứu tổng hợp từ kết quả hoạt động

thực tiễn của thị trường chứng khoán Việt Nam trong những năm gần đây được công bố công khai, các bài báo tại các hội thảo chuyên ngành về TTCK. Bên cạnh đó, bài viết sử dụng phương pháp phân tích với cách nhìn của chuyên gia độc lập để tham góp về các vấn đề mang tính chuyên môn trong việc tạo việc làm trên TTCK ở Việt Nam hiện nay.

4. Bàn luận kết quả nghiên cứu

Cơ hội: TTCK Việt Nam có nhiều cơ hội phát triển từ sau năm 2021:

- Luật Chứng khoán 2019 có hiệu lực từ tháng 1/2021 với các văn bản dưới luật tạo nhiều thay đổi trên TTCK, về mô hình tổ chức (sáp nhập HOSE và HNX thành SGDCK Việt Nam, thành lập Tổng công ty lưu ký và bù trừ trên cơ sở VSD...), về các quy định mới đối với các thành viên thị trường, các yêu cầu về quản trị công ty... Hệ thống thể chế pháp lý ngày càng hoàn thiện, bảo đảm cho hoạt động giao dịch, vận hành và quản lý thị trường thông suốt, công khai.

- Hội nhập quốc tế trong lĩnh vực chứng khoán theo các cam kết đã ký kết (MMOU, lộ trình của CPTPP, EVFTA có hiệu lực từ 1/8/2020...). Với lộ trình giảm 99% dòng thuế theo EVFTA, dòng vốn đầu tư gián tiếp nước ngoài hứa hẹn vào TTCK Việt Nam sẽ gia tăng dưới hình

thức nhà đầu tư chiến lược, quỹ đầu tư và đầu tư trên SGDCK

- Các sản phẩm mới được kỳ vọng ra đời và phát triển (giao dịch T+0, bán chứng khoán chờ về tài khoản, quyền chọn mua và bán với cổ phiếu, sản phẩm CW tạo thanh khoản và giải quyết khó khăn về room với nhà đầu tư nước ngoài... Các sản phẩm phục vụ nhu cầu quản lý tài chính cá nhân cũng sẽ được chú trọng, tạo cơ hội phát triển dịch vụ cho các công ty chứng khoán cũng như nhà đầu tư cá nhân.

- Áp dụng kinh tế số trên TTCK: chuyển đổi sang kinh tế số là chìa khóa để các doanh nghiệp và TTCK vượt bão COVID-19. Đây là bước ngoặt tạo điều kiện cho TTCK phát triển.

- Tính toàn vẹn của TTCK Việt Nam ngày càng hiện thực với SGDCK Việt Nam dần kết nối với các SGDCK khác, Tổng công ty lưu ký và bù trừ chứng khoán, các sản giao dịch cổ phiếu - trái phiếu - chứng khoán phái sinh, các tổ chức phụ trợ, các thành viên thị trường được tái cấu trúc theo lộ trình, sự hiện diện của nhà đầu tư nước ngoài gia tăng...

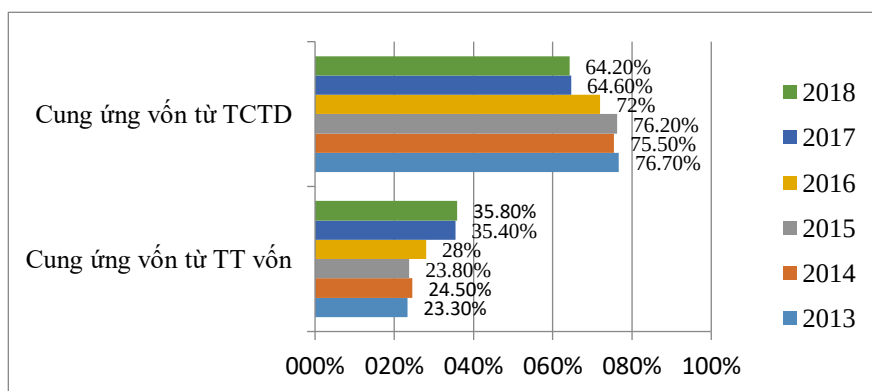
Thành tựu: Đến năm 2020, vượt qua dịch bệnh Covid-19, TTCK Việt Nam có nhiều thành tựu:

- Mức vốn hóa thị trường cổ phiếu tăng mạnh, năm 2016 đạt 43,2% GDP;

2017:66% GDP; 2018: 71,6% GDP, 2019: 72,2% GDP, tháng 6/2020 đạt 66,8% GDP (4.384 nghìn tỷ đồng), tốc độ tăng trưởng bình quân hàng năm đạt 20% trong vòng 10 năm qua. Có 748 công ty niêm yết trên HOSE và HNX, 903 mã cổ phiếu đăng ký giao dịch trên thị trường UPCoM, 43 mã trái phiếu, 3 chứng chỉ quỹ, 4 ETF, 63 loại chứng quyền có bảo đảm, 4 mã chứng khoán phái sinh 74/83 công ty chứng khoán thành viên HÓE với khoảng 2,5 triệu tài khoản (15,4 nghìn tài khoản của nhà đầu tư có tổ chức, 33,8 nghìn tài khoản của nhà đầu tư nước ngoài) vào tháng 6/2020. Ngành quản lý

quỹ quản lý khoảng 10 nghìn tỷ đồng/200 nghìn tỷ USD của TTCK Việt Nam (khoảng 5%), đây là con số còn khá khiêm tốn của 47 công ty quản lý quỹ.

- Thị trường chứng khoán phái sinh qua 3 năm hoạt động (từ năm 2017) có hơn 146.000 tài khoản, số lượng hợp đồng mở (OI) là 35.025 hợp đồng (ngày 7/10/2020), thanh khoản đạt 165.000 hợp đồng/phần trong 6 tháng đầu năm 2020 với 2 sản phẩm là hợp đồng tương lai trên chỉ số VN30 và hợp đồng tương lai trái phiếu chính phủ kỳ hạn 05 năm.

Bảng 1. Tỷ trọng cung ứng vốn cho nền kinh tế (%)

Thị trường trái phiếu doanh nghiệp Việt Nam chiếm 10% GDP vào cuối năm 2019, năm 2019 thị trường TPDN có sự tăng trưởng vượt bậc, đạt 246.771 tỷ đồng, tăng 9,9 % so với cuối năm 2018, dư nợ 10,93% GDP năm 2019, 156.000 tỷ đồng trái phiếu phát hành vào 6 tháng đầu

(Nguồn: UBGSTC, UBCKNN)

năm 2020, tương ứng 33% cùng kỳ năm ngoài. Tuy nhiên quy mô thị trường này còn nhỏ so với các phần khác của thị trường vốn như thị trường trái phiếu chính phủ (27,25% GDP năm 2018), thị trường cổ phiếu (71,9% GDP năm 2018), so với kênh ngân hàng (dư nợ tín dụng năm 2018

đạt 131% GDP) và so với các nước khác trong khu vực (20-60% GDP). Dưới tác động của Nghị định 81/2020/NĐ-CP ngày 9/7/2020 sửa đổi, bổ sung một điều của Nghị định số 163/2018/NĐ-CP ngày 4/12/2018 v/v “*phát hành trái phiếu doanh nghiệp*”, thị trường này sẽ dần được kiểm soát.

Thị trường trái phiếu Chính phủ có quy mô thị trường ngày 31/12/2019 đạt 1,15 triệu tỷ đồng, tương đương 25,1% GDP năm 2019, tốc độ tăng trưởng bình quân 27% năm trong thập kỷ vừa qua. Các tổ chức tín dụng nắm khoảng 40% lượng trái phiếu, còn lại do các quỹ đầu tư nắm giữ. Thị trường có 492 mã TPCP niêm yết với giá trị niêm yết 1.172 nghìn tỷ đồng (khoảng 19,3 GDP năm 2019), thanh khoản mức bình quân /phiên đạt 9.951 tỷ đồng vào tháng 6/2020 (tăng 8,1% so với cuối năm 2019).

- TTCK Việt Nam đã huy động được trên 2,7 triệu tỷ đồng vốn cho đầu tư phát triển (2005-5/2020), được tổ chức xếp hạng FTSE Rusel và MSCI đưa vào danh sách xem xét từ thị trường cận biên lên thị trường mới nổi trong kỳ review 6/2019. Việt Nam vẫn phải chờ đến kỳ đánh giá thường niên tháng 9/2021 để được đánh giá lại do chưa đáp ứng đủ các tiêu chí định tính của FTSE và MSCI.

5. Giải pháp

5.1. Với yêu cầu của nghề chứng khoán, người lao động đòi hỏi phải có quá trình nỗ lực lâu dài và chuyên tâm. Hiện nay hệ thống đào tạo kiến thức chứng khoán phái sinh ở Việt Nam bao gồm:

- Trung tâm nghiên cứu khoa học và đào tạo chứng khoán (SRTC) thuộc Ủy ban Chứng khoán Nhà nước (UBCKNN): Đây là nơi đào tạo và cấp chứng chỉ hành nghề chứng khoán duy nhất và là nơi đào tạo đầu tiên, duy nhất về cấp chứng chỉ hành nghề chứng khoán ở Việt Nam.

- Các cơ sở đào tạo thuộc Bộ Giáo dục và Đào tạo quản lý: Kiến thức về chứng khoán và thị trường chứng khoán nằm trong các môn học bắt buộc tại các trường thuộc khối kinh tế từ bậc cử nhân, thạc sỹ và tiến sỹ. Đó là các môn học như Tài chính quốc tế, Thị trường tài chính và các định chế tài chính, Thị trường chứng khoán, Kinh doanh chứng khoán, Định giá các sản phẩm tài chính, Phân tích đầu tư chứng khoán, Các công cụ tài chính....

- Các trung tâm đào tạo của các sở giao dịch chứng khoán, các thành viên thị trường, các hiệp hội ngành tài chính - ngân hàng, các tổ chức quốc tế trong quá trình cập nhật, bồi dưỡng kiến thức, tập huấn, đào tạo một số hoạt động của người hành nghề chứng khoán theo quy định của UBCKNN.

- Đào tạo cán bộ chuyên môn tại các cơ quan quản lý nhà nước để thực hiện lập quy và quản lý thị trường.

- Các cơ sở đào tạo chứng khoán độc lập, mang tính chất tư nhân, liên doanh.

Bên cạnh đó, các chứng chỉ hành nghề này còn phải hài hòa với các loại giấy phép hành nghề của các nước khác, trước hết là của ASEAN và các nước tiểu vùng sông Mekong. Vì vậy, việc đổi mới chương trình đào tạo, thực hiện đào tạo bằng tiếng Anh... là các công việc bắt buộc phải thực hiện tại Trung tâm Nghiên cứu khoa học và Đào tạo, Ủy ban Chứng khoán Nhà nước.

5.2. Cơ hội việc làm cho sinh viên Trường Đại học Thành Đông

TTCK Việt Nam khởi sắc từ năm 2020 cho đến nay. Trong năm 2020, số tài khoản mới được mở để giao dịch chứng khoán là hơn 600.000 tài khoản, số lượng nhà đầu tư mới tham gia thị trường bằng 10 năm trước đó cộng lại. Cơ hội việc làm trên TTCK vì vậy đang hứa hẹn rất nhiều. Là một trường đại học thuộc Bộ Giáo dục và Đào tạo, Trường Đại học Thành Đông đào tạo đa ngành. Đào tạo chuyên về lĩnh vực chứng khoán thuộc về đào tạo chuyên ngành kinh tế: Tài chính - Ngân hàng, Luật, Quản trị kinh doanh. Tại các trường có đào tạo các chuyên ngành này, đào tạo

về chứng khoán là kiến thức bắt buộc, chính thống đối với sinh viên, học viên. Trong điều kiện đó, nhà trường có thể thực hiện nhiều hình thức đào tạo/tuyển sinh như:

- Liên kết đào tạo với SRTC trên cơ sở thỏa thuận/ ghi nhớ giữa hai bên về bổ sung kiến thức chứng khoán dưới hình thức hội thảo/tọa đàm/ câu lạc bộ chứng khoán cho sinh viên năm cuối. Tại các diễn đàn này, các chuyên gia sẽ cung cấp tình hình hoạt động hiện tại của TTCK Việt Nam, các cơ hội việc làm mới, hoặc tạo sự liên kết với các công ty chứng khoán, công ty quản lý quỹ.

- Nhà trường có thể liên kết tuyển sinh học viên, SRTC thực hiện đào tạo chuyên môn về chứng khoán và TTCK theo chương trình của UBCKNN, đồng thời SRTC tổ chức thi cấp chứng chỉ chuyên môn và chứng chỉ hành nghề chứng khoán cho các học viên này. Các chứng chỉ này cho phép các học viên có điều kiện vào làm việc tại các công ty chứng khoán, công ty quản lý quỹ...và các công ty khác hiện đang hoạt động tại Việt Nam. Số học viên này có thể là sinh viên năm cuối tại trường, có thể là tuyển từ ngoài xã hội, học vào các buổi tối hoặc cuối tuần. Nội dung cụ thể được thể hiện trong các thỏa thuận giữa hai bên.

6. Kết luận

Tóm lại, với tư cách là thị trường tài chính cao cấp nhất của thị trường, TTCK thu hút nhân lực có chất lượng cao với nhiều cơ hội việc làm. Bài viết này chủ yếu đề cập đến vấn đề này ở khía cạnh đào tạo và việc làm trên TTCK. Hy vọng với yêu cầu của hội nhập kinh tế quốc tế trong

lĩnh vực chứng khoán, với việc khởi sắc đầy ấn tượng của TTCK Việt Nam hiện nay, đội ngũ nhân lực sẽ bắt kịp yêu cầu ngày càng cao và phấn đấu trưởng thành trong môi trường khắc nghiệt, đầy áp lực nhưng cũng rất vinh dự của ngành chứng khoán trong thời gian tới./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Báo cáo UBGSTC 2017, 2018
- [2]. Luật Chứng khoán số 54/2019/QH14 ngày 26/11/2019.
- [3]. Quyết định số 1191/2017/QĐ-TTg, *“Lộ trình phát triển thị trường trái phiếu giai đoạn 2017-2020, tầm nhìn đến năm 2030”*
- [4]. Tạp chí Chứng khoán tháng 5,6,7,8,9/2020
- [5]. Nghị định số 155/2020/NĐ-CP ngày 31/12/2020 *về hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Chứng khoán.*